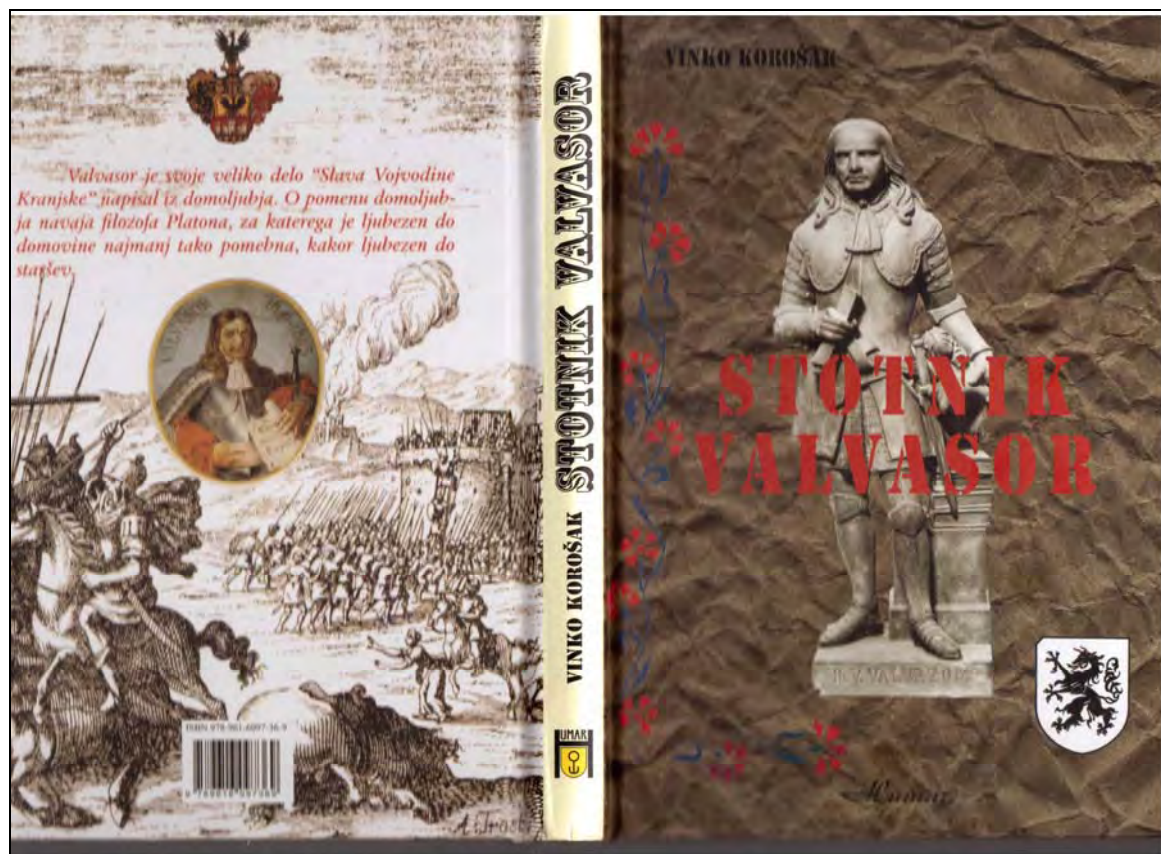

Ocena knjige (pripravil Marijan F. Kranjc)

Vinko Korošak

Stotnik Valvazor

Vinko Korošak, sorodnik po materi, sošolec in prijatelj, mi je pred dnevi poslal svojo najnovejšo knjigo *Stotnik Valvazor*, seveda s spremnim pismom, v katerem je zapisal:

»Za Tvojo zbirko velikih vojakov Slovencev Ti pošiljam »Stotnika Valvazorja«. Bil je veliki kranjske narodnjak, človek s spoštovanim domoljubjem, kar je potrdil s svojim umetniškim delom in z vojaško-obrambno držo. To dvoje je mene tako prevzelo, da sem poskusil narediti izvleček tega iz njegovega življenja in pokazati današnjim Slovencem, kaj nam manjka. Med Slovenci je vreden, da mu izkažemo vso čast.«

Vinku sem se zahvalil za poletno branje, saj sem knjigo prebral na mah tudi v teh vročih julijskih dneh.

Kdo ne pozna Valvazorja in njegove knjige *Slava vojvodine Kranjske*?

V svoji knjigi *Slovenska vojaška inteligenca*, sem na str. 31 zapisal tudi naslednje:

V znameniti Valvasorjevi knjigi *Slava vojvodine Kranjske*¹ najdemo koristne podatke o slovenskih vojščakih in tudi o začetkih vojaške inteligence – vojaškega stanu na Slovenskem. Tako na strani 204 omenja štiri »deželne stanove«, in sicer: prvi je »duhovski« (škofje, prošti, prelati, dekani in kanoniki), drugi je »gosposki« (knezi, grofje in baroni), tretji je »viteški stan«, ki ga »tvorijo vitezi ali deželjani« četrti pa je »mestni«, v katerem so tudi sodniki.

V XII. poglavju 12. knjige pod naslovom *Značaj in opravilo krajinskih vojakov in nekaj drugih posebnosti ter tudi v 15. knjigi (zmagoviti boji s Turki, turnirji, kmečki upori, prihod španske infantke v Ljubljano, zasedba štajerskih obmejnih krajev s kranjskim vojaštvom in podobno), nam je Valvasor zapustil dragocene »vojaške« drobtinice o slovenskem oziroma kranjskem vojaštvu. To še posebej velja za »kristjanov, zlasti Kranjcev, krasno zmago nad Hasanom« pri Sisku. Poleg tega Valvasor omenja, da se je prvega pohoda kranjskih plemičev in vitezov 1431 proti Turkom, ki ga je vodil deželni glavar Ulrik Šenk, ob udeležbi koroških plemičev pod vodstvom grofa Štefana Montfortskega, udeležilo štiri tisoč mož, ki so bili »dobro opravljeni, bojeviti in neustrašni«. Zato je zmaga seveda pripadla kranjskim in koroškim plemičem. Omenja tudi, da je bil v tistem času po turnirskih zmagah in viteških tekmah posebej znan kranjski vitez Gašper Lamberg. Doma je bil na gradu Kamnu. Od mladega so ga vzgajali na dvoru cesarja Friderika skupaj s cesarjevičem Maksimilijanom. O njegovih 75-ih nastopih na viteških turnirjih obstaja tudi rokopisna knjiga s podobami.*

Priznam pa, da nisem vedel, da je bil Janez Valvazor tudi častnik, celo stotnik in poveljnik vojaške enote kranjskih stanov, ki se je bojevala proti sovražniku na tleh mojih prednikov.

Znani slovenski rodoslovec mi je o izvoru in poreklu mojega priimka vedel povedati, da Kranjci nimamo svojega rodovnega legla, ker smo pač potomci kranjskih vojščakov, ki so se zagledali v brhke Štajerke ali pa so jih kotranjence negovale pridne Prlečke.

In stotnik Valvazor je kot poveljnik kranjske vojaške enote 400 mož, razporejenih v štiri stotnike, dne 7. avgusta 1683 odrinil na Štajersko, katero so ogrožali madžarski uporniki in Turki. Tri mesece so se kranjski vojščaki hrabro borili na štajerskih tleh in se brez izgub vrnili na Kranjsko.

In pisatelj celo zapiše, da je bil Valvazor »na Kranjskem vojaški strokovnjak z največ izkušnjami na področju bojevanja s Turki.«

Zato sem knjigo tudi skrbno prebral in tako tudi zvedel, kakor se je Valvazor učil vojaških veščin najprej v Senju, v Švici, Franciji, v Vojni krajini, pa tudi v Tuniziji (Kartagini).

Avtor nam tudi zelo konkretno predstavi Valvazorjevo »služenje vojski za domovino«, in sicer:

¹ Janez Vajkard Valvasor, *Slava vojvodine Kranjske*, Ljubljana, 1968

- Vojaški prostovoljec v Senju – tri leta (1661–1664).
- Polletno vojaško šolanje v francosko-švicarskem pehotnem polku (1668).
- Trimesečna vizitacija obrambnih utrd v Vojni krajini (1675).
- Imenovan za stotnika »kranjske vojske« za Dolenjsko (1680).
- Poveljnik vojaške enote za trimesečno pomoč Štajerski in uspešno varovanje vzhodne meje(1683).
- Terensko snemanje (risanje) vojaških utrd po Kranjski, Koroški in Vojni krajini.

Zvedel pa sem ponovno vse tisto, kar smo se v šolah učili o turških napadih in grozodejstvih »pasjeglavcev«.

Baron Valvazor je (na str. 9) predstavljen kot: *zgodovinar, zemljepisec, kartograf, naravoslovec, tehnik, risar, izumitelj, zbiratelj, založnik, knjižničar, popotni raziskovalec, član angleške kraljeve akademije, poliglot, muzejalec, vojak in poveljnik in goreč domoljub.*

In Vinko ne bi bil dober pisatelj, če nam Valvazorja ne bi predstavil tudi kot izrednega ljubimca, saj ga je ujeta Bosanke Selme nagradila s svojim devištvom, Tunižanke Rahele pa ga je naučila tudi drugih ljubezenskih umetnij.

Zvem tudi, da je bil Valvazor po očetu Italijan, po materi pa Goričan, da je bil baron in »goreč domoljub«.

Jaz sem sicer v omenjeni knjigi (str 34) tudi predstavil slovenske viteze tujega porekla, in sicer:

Vitezi, ki jih bom predstavil, so bili plemiči nemškega rodu, toda bili so rojeni na naših tleh in so bili gospodarji našim prednikom. Seveda so naši pisatelji nekatere tudi »posvojili«, pa so tako postali celo narodni junaki. Genealoško »čistega« slovenskega viteza verjetno nimamo. Naj zato samo naštejemo nekaj »naših« znanih vitezov, z omembo letnice in junaškega dejanja:

1. *Engelbert Owersperch, prvi Turjačan, z nemškim priimkom Auersperger, 1217 se je z avstrijskim vojvodo Leopoldom udeležil križarske vojne.*
2. *Ulrich Liechtensteinski, 13. stoletje.*
3. *Viljem Ostrovrhar z gradu Svibno pri Radečah, najbolj slaven vitez 13. stoletja, zmagovalec več turnirjev, ohranjen v slovenskem ljudskem slovstvu.*
4. *Gašper Lamberger z gradu Kamen pri Begunjah, junak v 15. stoletju, zmagovalec mnogih turnirjev, po zmagi v dvoboju s Pegamom je v ljudski pripovedi ohranjena legenda o našem »prvem vitezu«.*
5. *Erazem Predjamski iz kranjske plemiške družine.*
6. *Friderik Ptujski, 1440, iz Ptuja.*
7. *Jurij Schweinbeck, 1459, iz Ljutomera*
8. *Pongrac Turjaški, 1495, iz Stične.*
9. *Andrej Hohenbarter, 1503, iz Celja.*
10. *Lovro Turjaški, 1479.*

11. *Viljem Turjaški, 1493 poročal cesarju o turških vpadih, podložniki so kurili kresove (Kurešček) in utrdili okrog 300 taborov (ohranjen v Cerovem pri Grosuplju).*
12. *Trojan Turjaški, 1529 z ostalimi kranjskimi vitezi branil Dunaj pred Sulejmanom Veličastnim.*
13. *Ivan Kacijanar, kranjski vitez, v bojih proti Turkom se je izkazal s svojim junaštvom.*
14. *Herbert Turjaški I., kranjski deželni glavar, general in poveljnik Vojne krajine, tri desetletja vodil uspešne borbe proti Turkom.*
15. *Volk Engelbert Turjaški, 1610–1673, predsednik deželnih stanov, imenovali so ga »oče domovine«, kot poveljnika Vojne krajine so ga Turki ujeli, vendar je bil po dveh letih odkupljen.*
16. *Andrej Turjaški, 1557–1594, general in poveljnik Vojne krajine, 1593 najbolj zaslužen za »kranjsko zmago« pri Sisku.*
17. *Štefan Bagaja, grof.*
18. *Jakob Prank, baron.*
19. *Adam Ravbar s Krumberga, baron.*
20. *Vid Krištof Ravbar, baron*
21. *Krištof Vajkard Turjaški, poveljnik Vojne krajine*

In sedaj se iskreno sprašujem: kako sem vendarle mogel izpustiti barona Janeza W(V)ajkarda Valvazorja, 1641, Ljubljana – 1693, Krško!? Takoj ga bom dodal na prednji seznam ...

In nazadnje še »gorečega domoljuba«!

Je že tako, da se mora najti nek pisatelj, da podrobno prouči določeno osebo ali dogodek in pribije svojo sodbo.

In zares: kdor je napisal Slavo vojvodine Kranjske in ponesel njen glas v širni svet, si še kako zasluži oznako, da je goreči domoljub.

Vinko je hotel tudi povedati današnjim Slovencem, da se njihova zgodovina ni začela 1991, temveč daleč nazaj v čase kneževine Karantanije in pozneje vojvodine Kranjske ...

Knjigo »Stotnik Valvazor« priporočam vsem nam, posebno pa vojakom Slovenske vojske, da se na primeru iz davne zgodovine poučijo kaj je pravo domoljubje.

Vinko, Tebi pa iskrena hvala za »vojaške knjige« ***Ob zeleni reki, Generala Maistra in Stotnika Valvazorja***, da ostalih Tvojih del ne naštevam. Seveda pa moram omeniti še ***Kmečko dinastijo***, romansirano povest, ki si jo napisal po mojem rodovniku o Korošakovih 1500–2000.